

Innovációval a vonzóbb magyar élelmiszerekért és a versenyképes hazai élelmiszer-ipari vállalkozásokért

Részletes sajtóanyag

Az élelmiszeriparról általában

Az élelmiszeripar mind Magyarországon, mind az Európai Unióban jelentős szerepet játszik a gazdaságban. Termelési értékben a feldolgozó ágazatok körében az élelmiszeripar Magyarországon a harmadik (korábban második), Európában az első helyet foglalja el. Foglalkoztatásban Magyarországon a második, Európában az első. Az élelmiszeriparra Európa-szerte jellemző a kis- és középvállalkozások meghatározó jelenléte. Az élelmiszeriparnak fontos szerepe van munkahelyek teremtésében, a nemzeti kulturális értékek, a hagyományok megőrzésében, a lakosság közérzetében és a vidék fejlődésében.

Európában az élelmiszeripar jellegzetessége, hogy a helyi piac meghatározó súlyú a termékek forgalma és nyereségessége szempontjából. Az élelmiszerek minősége és választéka a lakosság életminőségét, egészségét és táplálkozási szokásait befolyásolja.

A lakoságnak megfelelő mennyiségű, minőségű, választékú és biztonságos élelmiszerrel, elérhető áron és megbízható módon való ellátása stratégiai kérdés, ami elsősorban az élelmiszerek hazai előállításával és értékesítésével biztosítható.

Válságos helyzetben az élelmiszeripar versenyképessége

A magyar élelmiszeripar súlyos válságban van, miután a kormányzati munkában évek óta nem kapta meg a stratégiai jelentőségének megfelelő figyelmet.

A hazai élelmiszeriparban a nemzetközi és külföldi cégek mellett a nagy számban jelenlévő kis- és középvállalkozások adják a kibocsátott termékek mintegy 46 %-át.

Az elmúlt tíz évben nagy múltú gyárak egész sorát zárták be, gyártási kultúrák is eltűntek, és a termelés mintegy 20 %-kal esett vissza. Az élelmiszergazdaság export-teljesítménye a mezőgazdasági alapanyag kivitel növekedése következtében javult, de a nagyobb hozzáadott értékű termékek részaránya radikálisan csökkent, miközben valamennyi piacon egyre nő a nagy feldolgozottsági fokú élelmiszerek részaránya.

A koncentrált, jelentős üzleti erővel rendelkező kereskedelmi láncok stratégiája nyomán, amelyek elsősorban az olcsóbb és gyengébb minőségű élelmiszereket részesítik előnyben, a hazai cégeknek egyre nehezebb a belföldi piacra jutás is. Az elmúlt évtizedben az élelmiszeripar belföldi eladásai 30%-kal csökkentek! A következmények hatását súlyosbítja, hogy sikeres élelmiszer-exportot, csak erős belföldi piaci jelenlét mellett lehet építeni

A magyarországi élelmiszeripar 2008-ban és 2009-ben veszteséges volt, amely folyamat 2010-ben valószínűleg – növekvő mértékben – még tovább folytatódik. A megújuláshoz kevés a tőke, drága a hitel, nagy az eladósodás, kevés az innováció. Már az újonnan csatlakozott EU tagállamokkal szemben is súlyos, és egyre növekvő piaci versenyhátrányban vagyunk.

A jelenlegi globális élelmiszer piacon már nem egyes vállalatok, hanem élelmiszerláncok, illetve az általuk együttesen nyújtott értékek és előnyök versenyeznek. Az élelmiszerláncok a nyersanyagtól kezdve a készterméknek a fogyasztóhoz történő eljuttatásáig valamennyi tevékenységet és szereplőt átfogják.

A magyar élelmiszeripar csak akkor tudja helyreállítani versenyképességét és növelni hazai, valamint export piaci szerepét, ha erősíti, és hatékonyabbá teszi innovációs tevékenységét. Az európai élelmiszeriparban a termelési értékre számított K+F ráfordítások átlagosan 0,3 %-ot tesznek ki, a hazai élelmiszeriparban ennek legfeljebb az egyhatodáról beszélhetünk. A tapasztalatok azt mutatják, hogy azok a vállalkozások, amelyek nem fejlesztik szakmai felkészültségüket, termékeiket, szolgáltatásaikat és tevékenységüket, üzleti nehézségekkel találják magukat szemben, ami veszélyezteti fennmaradásukat is. Az innováció kulcskérdés az élelmiszeripar jövője szempontjából!

Az innováció szükségessége és nehézségei

Innováción a versenyképes tudás megszerzését és folyamatos bővítését értjük, amelynek célja és értelme a tudás gyakorlati alkalmazása, hozzáadott érték előállítás és a tudás nyereséggé való konvertálása. Ilyen értelemben az innováció áthatja a vállalkozási tevékenység teljes körét, a nyersanyagok beszerzésétől a késztermékek piaci értékesítéséig, beleértve a hozzáadott érték teremtés módját, a vállalat-irányítást, és az emberi erőforrások színvonalát is. A versenyképes tudás megszerzésének gyökerei részben a versenytársak tudásának, legjobb gyakorlatának átvételéből, részben a valóban innovatív megoldások a tágabb üzleti környezetből származó kezdeményezésekből, kreatív ötletekből és összefogásokból erednek. A versenyhátrány behozása szempontjából ezért lehet kiemelt jelentősége az élelmiszerlánc mentén a társtudományokkal és a határterületekkel való együttműködéseknek.

Az élelmiszeripar termelésének csökkenése és a hazai piacvesztés következtében különös hangsúllyal indokolt kezelni a gyártás, vagyis a termelés növelését és a termékek piacra jutását, mert ezzel a hazai mezőgazdasági nyersanyagok számára bővülő piaci lehetőségeket és foglalkoztatást teremtünk.

Az innováció hasznossága szempontjából a legfontosabb értékmérő, hogy eredménye milyen hamar és mekkora haszonnal valósul meg a gyakorlatban. Nem sokat ér, ha egy innovatív elképzelés csak a kutatás, vagy fejlesztés szintjén marad, és a piacon megméretve nem termel nyereséget.

Az innováció azonban kockázatos tevékenység, sikere és piaci haszna gyakran kétséges, sőt a gyakorlati megvalósítása többnyire költséges is. Nem véletlen, hogy Magyarországon a kutatási eredmények a kevésbé költséges alapkutatás szintjén maradnak, ami számunkra elfogadhatatlan.

Különösen a kis- és középvállalkozások nem képesek egyedül az innovációval kapcsolatos kockázatokat vállalni; számukra nélkülözhetetlen több cég, cégcsoport, vagy ágazat közös kutatási finanszírozásának megteremtése, és az innováció kormányzati támogatása.

Az Európai Unió tagországainak többségében, beleértve a számunkra különösen konkurenciát jelentő újonnan csatlakozott országokat is, a kormányzatok intenzíven támogatják az élelmiszer-ipari innovációt, noha a K+F ráfordítások tekintetében az európai élelmiszeripar nem tartozik a világ élvonalához. Magyarország azonban hozzájuk képest is alaposan lemaradt.

'Élelmiszer az életért' Magyar Nemzeti Élelmiszer-Technológiai Platform megalakulása

Az innováció szükségességét felismerve az Élelmiszer-feldolgozók Országos Szövetsége (ÉFOSZ) kezdeményezésére az élelmiszerlánc számos szereplője – élelmiszer-feldolgozó vállalatok, kutató szervezetek és egyetemek, mezőgazdasági termelők, szakmai szövetségek, az innováció szervezésével foglalkozó szervezetek, kormányzati szervek és hatóságok, a fogyasztók képviselői - 2005. október 14-én megalapította a Magyar Nemzeti Élelmiszer-technológiai Platformot (MNÉTP). Munkájában mintegy 125 ipari és kutatóvállalkozás vesz részt, Irányító Testülete 29 főből áll. A titkársági feladatokat az ÉFOSZ látja el.

Az „Élelmiszer az életért” Magyar Nemzeti Élelmiszer-technológiai Platform célja, hogy tagjai erőfeszítéseit összehangolva erősítse az innovációt az élelmiszeriparban és az élelmiszerlánc kapcsolódó területein a kutatási-, fejlesztési eredmények minél hamarabb jelenjenek meg a gyakorlatban, sikeresen fejlődjön a magyar élelmiszer-gazdaság, javuljon a versenyképessége, és járuljon hozzá a fogyasztói igények jobb kiszolgálásához.

Az MNÉTP az alábbi módon tevékenykedik:

- 'alulról felfelé' történő építkezéssel, az üzleti szféra által kezdeményezett célok érdekében meghatározza a hazai élelmiszer-ipari kutatás és innováció legfontosabb területeit;
- hálózatfejlesztéssel kedvezőbb lehetőségeket kíván teremteni az érdekelt partnerek együttműködésére;

- elő kívánja segíteni, hogy a hazai kutatás minél hatékonyabban kapcsolódjék be az európai együttműködésekkbe;
- hozzá kíván járulni ahhoz, hogy a kis- és középvállalkozások megismerjék az innováció-szervezéshez szükséges hazai és nemzetközi tapasztalatokat;
- tevékenységét a hasonló céllal megalakult „Food for Life” Európai Technológiai Platformhoz (ETP) kapcsolódva végzi, amely szervezet részt vett a közös európai élelmiszer-kutatási program kidolgozásában, szervezi, irányítja és elősegíti annak alkalmazását a nemzeti élelmiszer-gazdaságokban. Képviselőnk jelen van az európai platform irányító testületében. Észrevételeinket, véleményünket folyamatosan figyelembe vesszük. Naprakész ismeretekkel rendelkezünk az európai élelmiszeripar innovációs eredményeiről, és kapcsolatainkon keresztül részesei vagyunk az európai élelmiszer-ipari innovációs hálózatnak.

Elkészült az Egyeztetett Innovációs Stratégiai és Innovációs Megvalósítási Terv

1. Egyeztetett Innovációs Stratégiai Terv

A Nemzeti Kutatási Technológiai Hivatal támogatásával az MNÉTP széles körű szakmai egyeztetéssel és vitákban meghatározta a hazai élelmiszeripar Jövőképét (2009–2024), és elkészítette a Magyar Élelmiszeripar Egyeztetett Innovációs Stratégiai Tervét (2009-2024).

A Stratégiai Terv olyan kutatási-fejlesztési–innovációs programokat, tudás- és technológia-transzfer tevékenységeket tartalmaz, amelyek

- az élelmiszeripar és az élelmiszer-gazdaság fejlesztésében érdekelt felek igényeit és javaslatait figyelembe véve a gyakorlatban megvalósítandó új innovatív termékeket, technológiákat, szolgáltatásokat, rendszereket és szervezeti megoldásokat eredményeznek,
- megfelelnek a fogyasztói igényeknek és elvárásoknak, hozzájárulnak a fogyasztók életminőségének javításához, az egészségtudatos étrend és életmód elterjesztéséhez,
- elősegítik a nemzetgazdaság és a foglalkoztatás növekedését az élelmiszer-gazdaság, különösképpen a feldolgozóipar versenyképességének és eredményességének növelésén keresztül, és kielégítik a fenntartható fejlődés követelményeit.

A kihívásokra választ adó Stratégia alapja:

- A hozzáadott érték, valamint a hatékonyság növelése, mivel az árverseny megnyerését a magyar élelmiszeripar erőforrásai és kapacitásai nem teszik lehetővé. Az innováció segítségével az árra kevésbé érzékeny termékek és szolgáltatások piacra hozása felé célszerű elmozdulni, ahol versenyelőnyt a termékek megkülönböztethető, vonzó, előnyös tulajdonságaival, magasabb hozzáadott értékével lehet elérni, és ezen termékekért a fogyasztó a magasabb, értékarányos árat is hajlandó megfizetni.
- A hozzáadott érték, valamint a hatékonyság növelése mellett, a veszteségek csökkentésével javítani kell a nagy volumenű tömegtermékek hazai versenyképességét.
- Az élelmiszeriparnak a kormányzattal és az élelmiszer-gazdaság fejlődésében érdekelt más felekkel közösen részt kell vállalnia a fogyasztónak az egészséges, kiegyensúlyozott étrenddel kapcsolatos felvilágosításában és tájékoztatnia kell a fogyasztókat, hogy az élelmiszerek árában azok valódi értékét, a minőségük által képviselt többletértékeket fel- és elismerjék.
- A technológiai területekkel azonos fontosságúak a kutatás-fejlesztés hatékonyságának és gyakorlati alkalmazásának javítását, az innováció megerősítését szolgáló tevékenységek, a tudás és technológia transzfer, a gazdaság igényeinek megfelelő munkaerő képzéséhez szükséges oktatás és az iparban és a kutatásban dolgozó szakemberek, az ipar és a társadalom, valamint a kutatás és a társadalom közötti kommunikáció erősítése.

A magyar élelmiszeripar egyeztetett K+F+I stratégiája szerint a kiválasztott fő kutatási-, fejlesztési és innovációs területek:

- az élelmiszer-minőség és feldolgozás;
- a fenntartható élelmiszer-termelés;
- valamint az ezek gyakorlatban történő hasznosíthatóságát és terjedését elősegítő tudás- és technológia transzfer.

A fentieket támogató, kapcsolódó kutatási területek:

- az élelmiszer és a fogyasztó;
- az élelmiszer-biztonság;
- a táplálkozás és az egészség kapcsolatának népegészségügyi vonatkozásai;
- az élelmiszerlánc menedzsment.

2. Innovációs Megvalósítási Terv

A stratégiai terv folytatásaként az MNÉTP kidolgozta az Innovációs Megvalósítási Tervet, amely az Innovációs Stratégiai Tervben meghatározott célok és feladatok alapján kijelöli a következő 5 éves időszak (2011-2016) legfontosabb keretprogramjait, meghatározza ütemezésüket és a megvalósításukhoz várhatóan szükséges emberi- és pénzügyi forrásokat.

A Terv szerint az élelmiszeriparban a következő 5 évben 45-50 milliárd forintot kellene innovációs céllal befektetni. Ez évente 9-10 milliárd forintot jelent, amely átlagosan az éves élelmiszer-ipari kibocsátás 0,3-0,4 %-a. Ezen innovációs ráfordításokkal az alkalmazásba vételt követő néhány éven belül az élelmiszeripar kibocsátásában és eredményében a jelenlegi negatív tendenciák megállíthatók és a növekedés irányába fordíthatók. Azt várjuk, hogy az üzleti szféra mellett a kormányzat is partner lesz ezen források megteremtésében.

A magyarországi kis- és középvállalkozások segítése

A KKV-knak fontos szerepük van a biztonságos, tápláló és élvezetes élelmiszerekkel való ellátásban. Az élelmiszer-ipari KKV-k innovációs tevékenységének megerősödése előnyöket hoz a fogyasztóknak, az egész társadalomnak és maguknak a vállalkozásoknak is.

Az MNÉTP ezért a kutatás-fejlesztést és innovációt támogató programokban megkülönböztetett figyelmet fordít a KKV-k igényeire, lehetőségeire és innovációs tevékenységük korlátainak kiküszöbölésére. Míg a nagy vállalatok rendelkeznek e szakterületeken jártas szakemberekkel és/vagy külső szakértőkkel, a nagyobb nemzetközi cégek még saját kutatási központokkal és csapatokkal is, a KKV-knak általában segítségre van szükségük.

Az innovációs projektek sikeres megvalósításához

- nem elegendő a kiváló ötlet és a sikeres üzemi kísérleti munka;
- az új termékek és eljárások sikeres piaci bevezetéshez a projekt menedzsment, marketing és sok esetben a szellemi tulajdonjogok védelmére szolgáló ismeretek is szükségesek lehetnek;
- a pénzügyi megvalósításhoz bevonható források felderítésének és a jogi ismereteknek megszerzése is fontos lehet;
- különlegesen kedvező, versenyelőnyt jelentő lehetőségeket látunk az élelmiszerlánc szereplői közötti együttműködésekben, a mezőgazdasági partnerektől kezdve az értékesítéssel bezárólag, valamint a társterületekkel való együttműködés tekintetében. Például a nanotechnológia, mikroelektronika, információs- és kommunikációs technológia, stb. eredményeinek megismerése, átvétele és a közös fejlesztések vezethetnek eredményre.

A Platform keretében módszertani információkat és eszközöket nyújt az érdeklődő KKV-k számára

- hogyan kezdjenek bele K+F projektekbe, milyen lehetőségekkel számolhatnak, hogyan csökkenthetik a kutatással kapcsolatos kockázatokat;
- hogyan működik a technológia-transzfer, hogyan lehet bekapcsolódni a nemzetközi hálózatokba, és milyenek ezeken a területeken a nemzetközi tapasztalatok.
- A potenciális partnerek közötti kapcsolatok megteremtésére, továbbá a Platform által kínált lehetőségek népszerűsítésére és további technológiai platformokkal való együttműködés elősegítésére országjáró programot bonyolítottunk le Budapesten kívül mintegy 7 vidéki városban.

K+F+I támogatások pályáztatási rendszerének felülvizsgálata

A K+F+I támogatások jelenlegi rendszerében több hiba van:

- elfogadhatatlanul kevés forrás áll élelmiszer-ipari célokra rendelkezésre, ez az ágazat nagy hátrányban van a pályázatok odaítélésénél;
- a csekély források felhasználása is meglehetősen pazarló; és
- a K+F+I projektek nem járnak az elvárható gyakorlati eredménnyel, üzleti haszonnal.

A pénzügyi források hatékony és nem pazarló felhasználásához a jelenlegi innovációs pályáztatási rendszerek alapvető felülvizsgálatra szorulnak.

Célszerűnek tartjuk az élelmiszeriparban a következőket bevezetni:

- a pályázatokban odaítélt K+F+I ráfordítások összegét akár többfordulós tárgyalások során célszerű meghatározni, vagyis a felek között valóságos alkupozíciókat kell teremteni;
- a projektek elvárható üzleti eredményét a pályázat odaítélése előtt meg kell becsülni, és a pályanyertes üzleti vállalkozásoknak a K+F+I teljesítést követően a támogatás bizonyos részarányát a kormánzatnak vissza kell fizetnie;
- a műszaki fejlődés felgyorsítása érdekében az üzemi méretű, de az országban egyedinek számító innovációs műszaki megoldásokat is támogatni szükséges, amennyiben ezek verseny- és piacképes termékek, vagy szolgáltatások előállítását teremtik meg.

Összegezve: Mi a teendő?

Az élelmiszeripar vesszőfutását meg kell állítani. Aktivizálni kell az emberek kreativitását és vállalkozási kedvét. Ennek egyik leghatékonyabb módszere az innováció. Számos területen egyidejűleg van szükség intézkedésekre, különösen gondolkodásunk megváltoztatása, és azoknak a területeknek meghatározása területén, amelyekre anyagi erőforrásainkat fókuszálni célszerű. Így

- növelni kell a szakmai tudást, és az innovációt az élelmiszerlánc és a vállalkozás minden területére kiterjesztve kell alkalmazni;
- kiemelt jelentősége van a társterületekkel való együttműködésnek és a közös kutatásoknak, ösztönözni kell a különböző szakmák és az élelmiszerlánc szereplőinek összefogását az innováció területén is;
- az innováció fókuszát a gyártásra, a fenntartható termelésre, a termékek feldolgozottsági fokának, minőségének, csomagolásának javítására, az élelmiszer-biztonság növelésére, hagyományos termékeink gyártásának korszerűsítésére célszerű összpontosítani;
- fokozottan takarékoskodni kell az erőforrásokkal, csökkenteni kell a hulladékok mennyiségét és ezek újrahasznosításával is rendszerszerűen foglalkozni kell;
- összességében csökkenteni kell a termékek előállítási költségeit;
- fokozottan ösztönözni kell a piacra jutás megkönnyítését, hogy az innováció meg hozza az elvárható eredményt. Ennek érdekében elő kell segíteni a nagy kereskedelmi láncokat megkerülő saját értékesítő üzletek, vagy üzlethálózatok, vagy más közvetlen értékesítési megoldások elterjesztését, hogy az árú rövidebb úton, olcsóbban és jobb minőségben kerüljön a fogyasztóhoz;
- nem szükséges mindent kitalálni, a technológiai transzferrel és az üzemi méretű innovációs megoldások alkalmazásával, valamint a kockázatok vállalásában való állami részvétellel gyorsabban, és hatékonyabban lehet előre haladni,
- a jelenlegi kedvezőtlen folyamatok megállításához és megfordításához az élelmiszeriparban a következő 5 évben 45-50 milliárd forintot kellene innovációs céllal befektetni. Ez évente 9-10 milliárd forintot jelent, amely átlagosan az éves élelmiszer-ipari kibocsátás 0,3-0,4 %-a.

A kormányzat aktív szerepvállalása nélkül nem lehet előrelépni. Az európai országokban az állam aktív és támogató szerepet vállal az innovációban.

Kormányzati feladat

- az élelmiszeriparban az innováció helyének és erősítésének újragondolása,
- az innovációt segítő ösztönzőrendszerek kialakítása, valamint
- a hatékonyság jegyében az innováció anyagi támogatási pályáztatási rendszerének javítása és egyéb finanszírozási lehetőségeinek átgondolása.

Az MNÉTP tagjainak meggyőződése, hogy a magyar élelmiszeripar a jelenleginél sokkal nagyobb mértékben képes hozzájárulni a magyar nemzetgazdaság fejlődéséhez, ha az élelmiszerlánc szereplői összehangolt tevékenységével jobban kihasználja lehetőségeit, és ehhez elnyeri a magánszektor szereplőinek aktív részvételét és befektetéseit, de ezzel egyidejűleg megkapja a kormányzat hathatós, ösztönző segítségét, szabályozási és pénzügyi támogatását, az élelmiszeripar fejlesztését lehetővé tevő gazdasági, politikai és társadalmi környezet kialakításával. Nem hagyható figyelmen kívül, hogy a nemzetgazdaság erősödése mellett az élelmiszeripar foglalkoztatást és vidékfejlesztést, az emberek egészségének, közérzetének javítását is jelenti, amelynek megteremtéséhez kiváló adottságokkal rendelkezünk.

Magyar Nemzeti Élelmiszer-technológia Platform és
Élelmiszer-feldolgozók Országos Szövetsége

Budapest, 2010. május 19.

Kontakt személyek további információigény esetén:

- Sebők András dr., a 'Food for Life' Európai Élelmiszer-technológia Platform koordinátora (+36 209 324 445, a.sebok@campdenkht.com)
- Boródi Attila, az MNÉTP elnöke (+36 209 514 801, attila.borodi@t-online.hu)
- Folláth Györgyné, az ÉFOSZ ügyvezető elnöke (+36 303 833 975, follathzs@efosz.hu)